

ΓΙΑΝΝΗΣ Ι. ΠΑΣΣΑΣ
Σπουδαστήριο Νεοελληνικής Γλώσσας

Δραγάση 8, Πλατεία Κοραή, Πειραιάς, τηλ. 693.45.22.273
neoellinikiglossa.gr

Πανελλήνιες Εξετάσεις Ημερησίου Λυκείου 2013

Θέματα & Ενδεικτικές Απαντήσεις του
διαγωνίσματος της Νεοελληνικής Γλώσσας

Γιάννης Ι. Πασσάς

Παρασκευή, 17 Μαΐου 2013

ΚΕΙΜΕΝΟ

Τη ζωή στη Γη ο άνθρωπος ελάχιστα την σέβεται, η ζωή όμως σε άλλους κόσμους διεγείρει το ενδιαφέρον και τη φαντασία του. Είναι άραγε περιέργεια, κατακτητική διάθεση ή απλώς ένα διανοητικό παιχνίδι; Ίσως όλα μαζί, **ταυτόχρονα** όμως κι ένα βαθύ αίσθημα μοναξιάς. Άλλωστε τη ζωή του εδώ ο άνθρωπος την έχει καταστήσει πειστική και ανούσια. Περιμένει λοιπόν ένα χέρι βοήθειας και παρηγοριάς από τους πλανήτες και τα μακρινά άστρα. Ακόμη όμως και αν δεχθούμε με αισιοδοξία ότι η ζωή δεν ανθίζει μόνον στη Γη, αλλά ότι αφθονεί στο Σύμπαν, ένας άλλος καθοριστικός παράγοντας ορθώνεται. Είναι ανάγκη να συνειδητοποιηθεί –όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας– ότι με τη ζωή αυτή η επικοινωνία εμφανίζεται, για το ορατό τουλάχιστον μέλλον, ανέφικτη.

Με τη ζωή λοιπόν στο Σύμπαν είναι αδύνατο να επικοινωνήσουμε, η ζωή όμως γύρω μας ανθίζει. Η ζωή εδώ, σ' έναν μικρό και πανέμορφο πλανήτη, ανέδειξε ύστερα από σιωπηλές διεργασίες που διήρκεσαν δισεκατομμύρια χρόνια μια θαυμαστή ποικιλία έμβιων όντων. Οι θάλασσες και τα δάση της Γης, τα βουνά και οι πεδιάδες της αποκαλύπτουν κάθε στιγμή τη γοητεία που κρύβουν τα χιλιάδες όμοια ή ανόμοια δημιουργήματα της εξελίξεως. Η ανεμώνη και το δελφίνι, ο αϊλουρος αλλά και ο γυπαετός, τα ανθρώπινα όντα στις πολλαπλές φυλετικές τους παραλλαγές, είναι δίπλα μας, συμμετόχα του ίδιου πλανήτη και του μέλλοντός του.

Αποκαλύπτεται όμως επίσης σε όλη του την τραγική αντίφαση ότι ο άνθρωπος, αυτή η περιούσια κορύφωση της εξελίξεως, έχει διπλή υπόσταση. Από τη μια είναι ικανός για μεγάλες πράξεις, έμαθε με την επιστημονική του γνώση να κατανοεί τον κόσμο αλλά και **γέννησε** αριστουργήματα στον λόγο και στην τέχνη. Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί

την αδικία και τις ανισότητες. Ελάχιστα, τέλος, σέβεται τις πολλαπλές εκφράσεις της ζωής, ενώ η φύση και οι θάλασσες του πλανήτη είναι συχνά τα θύματα των συμφερόντων του. Η υπερφίαλη αυτή στάση του ανθρώπου έχει αλλοιώσει έτσι ένα θαυμαστό περιβάλλον, που ωστόσο υπήρξε και το λίκνο της δικής του υπάρξεως.

Είναι λοιπόν καιρός να κατανοήσει ο άνθρωπος ότι η ζωή αλλού ίσως υπάρχει, αλλά η προσδοκία να την συναντήσει δεν θα πραγματοποιηθεί εύκολα. Η ζωή όμως στη Γη ανθίζει ακόμα και τον περιμένει. Αν όσο είναι ακόμα καιρός τείνει το χέρι του προς τη ζωή αυτή, το φυτικό και ζωικό της θαύμα, τον Άλλο και τους άλλους, ίσως **αισθανθεί** λίγο πιο άξιος έποικος της Γης.

Έτσι είναι σοφότερο να εξαντλήσουμε τις προσπάθειες για καλύτερη επικοινωνία, εδώ στη Γη. Το περίεργο ωστόσο είναι ότι, όσο η επικοινωνία αυτή πυκνώνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το διαδίκτυο και τα κινητά τηλέφωνα, τόσο η μοναξιά μας, η ανθρώπινη, μεγαλώνει και η αποξένωση κυριαρχεί. Φαίνεται ότι αυτό που απαιτείται είναι κάτι περισσότερο από την τεχνολογική έκρηξη της εποχής: απαιτείται βαθύτερη παιδεία και ουσιαστικότερες αξίες του πολιτισμού. Οι εφιάλτες, άλλωστε, από τα περιβαλλοντικά προβλήματα **πληθαίνουν**, και η Γη δεν φαίνεται να αντέχει για καιρό ακόμα την αφροσύνη μας.

Σημασία επομένως δεν έχει να συναντηθούμε –αν ποτέ συναντηθούμε– στο πολύ μακρινό μέλλον με κάποια όμοια ή ανόμοια με μας δημιουργήματα της εξελίξεως. Το σπουδαίο θα ήταν να μπορούμε τότε να υπερηφανευθούμε, σε χιλιάδες ή εκατομμύρια χρόνια, ότι το ανθρώπινο είδος έχει κατακτήσει υψηλά επίπεδα ισότητας και αξιών, και ότι οι πόλεμοι έχουν εκλείψει και ότι η Γη, το λίκνο της ανθρώπινης ζωής, έχει επουλώσει τις πληγές στις θάλασσες, τα δάση ή την ατμόσφαιρά της, και είναι πάλι ένας πανέμορφος πλανήτης. Διάσπαρτα άλλωστε, εδώ ή εκεί, θα βρίσκονται πάντοτε τα επιτεύγματα των σπουδαίων πολιτισμών, που αιώνες τώρα συνοδεύουν τη διαδρομή του ανθρώπου.

Η «εξωγήινη μοναξιά», λοιπόν, δεν φαίνεται ότι θα εγκαταλείψει εύκολα τον άνθρωπο. Η γήινή του ωστόσο μοναξιά, που είναι επικίνδυνη και πιο **ανάλγητη**, είναι μεγάλη ανάγκη να απαλυνθεί. Τότε θα αναδειχθεί η μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου, και η αναζήτηση της εξωγήινης ζωής θα αποκτήσει άλλο περιεχόμενο και νόημα.

Γιώργος Γραμματικάκης, Ένας Αστρολάβος του Ουρανού και της Ζωής,
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2013, 2^η έκδοση (διασκευή)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100 έως 120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 100 έως 120 λέξεων το περιεχόμενο του αποσπάσματος που ακολουθεί: «όσο η επικοινωνία [...] πυκνώνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το διαδίκτυο και τα κινητά τηλέφωνα, τόσο η μοναξιά μας, η ανθρώπινη, μεγαλώνει και η αποξένωση κυριαρχεί».

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε τα δομικά στοιχεία της τρίτης παραγράφου του κειμένου: «Αποκαλύπτεται όμως ... υπάρξεως».

Μονάδες 3

β) Να βρείτε μέσα στο κείμενο τέσσερα παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου.

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: «ταυτόχρονα», «γέννησε», «αισθανθεί», «πληθαίνουν», «ανάλητη».

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: «ανούσια», «εμφανίζεται», «ανέφικτη», «πυκνώνει», «υψηλά».

Μονάδες 5

B4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση του ερωτηματικού («*Είναι άραγε περιέργεια, κατακτητική διάθεση ή απλώς ένα διανοητικό παιχνίδι;*») (μονάδες 3), καθώς και της διπλής παύλας («- όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας -») που υπάρχουν στην πρώτη παράγραφο του κειμένου (μονάδες 2).

Μονάδες 5

β) Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική στο απόσπασμα που ακολουθεί: «*Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί την αδικία και τις ανισότητες*».

Μονάδες 3

Γ. Σε άρθρο που πρόκειται να αναρτηθεί στην επίσημη ιστοσελίδα του σχολείου σας να εκθέσετε τις απόψεις σας σχετικά με:

α) τις επιπτώσεις που έχει προκαλέσει η έλλειψη σεβασμού του ανθρώπου προς το φυσικό περιβάλλον και

β) τους τρόπους με τους οποίους μπορεί ο άνθρωπος να αποκαταστήσει τη σχέση του με αυτό (500 έως 600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΑΣΚΗΣΗ Α.

Νοηματικό κέντρο: Η συμπεριφορά του ανθρώπου απέναντι στο περιβάλλον (με αφορμή την αναζήτηση εξωγήινων μορφών ζωής).

Θεματικά κέντρα:

1^η παράγραφος: 1) Αν και ο άνθρωπος αδιαφορεί για τη ζωή στον πλανήτη μας, αναζητά με ενδιαφέρον ζωή σε άλλους πλανήτες, αποτέλεσμα της ελπίδας του πως δεν είναι μόνος στο Σύμπαν. 2) Παρά την αισιοδοξία του αυτή, οφείλει να συνειδητοποιήσει πως η επικοινωνία του με εξωγήινες μορφές ζωής φαίνεται προς το παρόν ανέφικτη.

2^η παράγραφος: Ωστόσο, στη Γη η ζωή, μετά από μακραίωνη εξελικτική πορεία, ανέδειξε μεγάλη ποικιλομορφία θαυμαστών έμβιων όντων, τα οποία μοιράζονται τον πλανήτη με τον άνθρωπο.

3^η παράγραφος: Αυτός όμως παρουσιάζει μία αντιφατική συμπεριφορά: από τη μία, δημιουργεί σπουδαία έργα στα γράμματα και τις τέχνες, ενώ από την άλλη δείχνει ασέβεια στο ανθρώπινο και φυσικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει.

4^η παράγραφος: Οφείλει λοιπόν να κατανοήσει πως, καθώς η επικοινωνία με την εξωγήινη ζωή δε θα είναι εύκολη, πρέπει να φανεί αντάξιος της ζωής στη Γη.

5^η παράγραφος: 1) Συγκεκριμένα, οφείλει να επιδιώξει μία ουσιαστικότερη ανθρώπινη επικοινωνία, όσο τα ηλεκτρονικά μέσα διευρύνουν την αποξένωση. 2) Για να συμβεί αυτό, απαιτείται παιδεία και πολιτισμός.

6^η παράγραφος: Δεν προέχει επομένως η συνάντηση με την εξωγήινη ζωή, αλλά η βελτίωση της ποιότητάς της στη Γη.

7^η παράγραφος: Παρ' ότι λοιπόν η μοναξιά μας στο Σύμπαν δε θα αμβλυνθεί εύκολα, η περισσότερη επώδυνη γήινη μπορεί να περιοριστεί, ώστε να τονιστεί η μοναδικότητα του ανθρώπινου όντος.

ΑΣΚΗΣΗ Β₁.

Θεματική πρόταση: Όσο η βελτίωση των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας περιορίζει τις φυσικές αποστάσεις μεταξύ των ανθρώπων, τόσο οι ψυχικές αποστάσεις διευρύνονται.

Λεπτομέρειες: (σύγκριση - αντίθεση) 1) Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας η χρήση των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας (τηλεόραση, ίντερνετ, κινητή τηλεφωνία) διευρύνεται και η ανθρώπινη επικοινωνία γίνεται αμεσότερη και ευκολότερη από ποτέ. 2) (ωστόσο) α. Αύξηση του πλήθους των ανθρώπινων σχέσεων → χαλάρωση του κοινωνικού ιστού (απαγωγή σε άτοπο: βλ. κλειστές κοινωνίες). β. Αποπροσωποποίηση της επικοινωνίας → ψευδαίσθηση κοινωνικότητας.

Κατακλείδα: Η πύκνωση των επικοινωνιών δε συνεπάγεται αναγκαστικά τη βελτίωση των ανθρώπινων σχέσεων.

ΑΣΚΗΣΗ Β₂.

α) Θεματική πρόταση: «Αποκαλύπτεται ... υπόσταση». Λεπτομέρειες: «Από τη μια ... συμφερόντων του». Κατακλείδα: «Η υπερφίαλη ... υπάρξεως».

β) Παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου: 1) «διεγείρει το ενδιαφέρον και τη φαντασία». 2) «η ζωή δεν ανθίζει μόνο στη γη». 3) «ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική του πορεία». 4) «υπήρξε λίκνο της δικής του υπάρξεως».

ΑΣΚΗΣΗ Β₃.

α) «ταυτόχρονα»: παράλληλα, συγχρόνως. «γέννησε»: δημιούργησε, προκάλεσε. «αισθανθεί»: νοιώσει, αντιληφθεί, καταλάβει. «πληθαίνουν»: αυξάνουν, αυξάνονται, πολλαπλασιάζονται. «ανάληπτη»: σκληρή, άπονη, απάνθρωπη, ασυγκίνητη, αναισθητή, ανελέητη, αδυσώπητη, ανοικτίμων.

β) «ανούσια»: ουσιαστική, ουσιώδη. «εμφανίζεται»: εξαφανίζεται, αφανίζεται.
«ανέφικτη»: εφικτή, δυνατή, εφαρμόσιμη, πραγματοποιήσιμη, επιτεύξιμη.
«πυκνώνει»: αραιώνει. «υψηλά»: χαμηλά.

ΑΣΚΗΣΗ Β₄.

α) Ερωτηματικό: 1) Προσέλκυση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη. 2) Αμεσότητα και ζωντάνια στο κείμενο. Διπλή παύλα: Παρενθετική χρήση (πρόσθεση σχολίου του συντάκτη).

β) Παθητική σύνταξη: Από την άλλη, η ιστορική πορεία (του ανθρώπου) σφραγίζεται από τον ίδιο τον άνθρωπο με πολέμους και αγριότητα, θεοποιούνται τα υλικά αγαθά και συντηρούνται η αδικία και οι ανισότητες.

ΑΣΚΗΣΗ Γ.

Τίτλος: Το περιβάλλον εκπέμπει ... SOS

1^η παράγραφος (πρόλογος):

1) Γενική διαπίστωση: άνοδος του βιοτικού επιπέδου και βελτίωση της ποιότητας ζωής χάρη στην ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας – ωστόσο, νέα προβλήματα προέκυψαν με κυριότερο την ανατροπή της οικολογικής ισορροπίας.

2) Δεδομένο 1: Μετά τη Βιομηχανική Επανάσταση ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τη φύση ως αντικείμενο προς εκμετάλλευση (συντελεστή παραγωγής) και παρεμβαίνει αλόγιστα σε αυτή (εξαντλητική εκμετάλλευση πρώτων υλών και φυσικών πόρων, εντατικοποίηση της δράσης μέσα στο φυσικό περιβάλλον κ.ά.).

3) Θέση α': Η αλαζονική νοοτροπία που ανέπτυξε η ανθρωπότητα για τη σχέση της με τη φύση απειλεί πλέον τη ζωή στον πλανήτη και τη συνέχεια του ανθρώπινου πολιτισμού.

2^η παράγραφος (Ι.Α.): Μόλυνση & Ρύπανση (φαινόμενα)

1) Μόλυνση της ατμόσφαιρας: καύσεις μέσων μεταφοράς, καυστήρων, βιομηχανίας κτλ. → φωτοχημικό νέφος, φαινόμενο του θερμοκηπίου, όξινη βροχή! χλωροφθοράνθρακες → τρύπα του όζοντος.

2) Μόλυνση των υδάτων (θάλασσες, λίμνες, ποτάμια, υδροφόρος ορίζοντας): αστικά και βιομηχανικά λύματα, γεωργικές απορροές, πετρελαιοειδή, υπερθέρμανση κτλ.

3) Μόλυνση του εδάφους και του υπεδάφους: αποψίλωση των δασών, χημικά (φυτοφάρμακα, λιπάσματα, απόβλητα, απορρίμματα κτλ.).

3^η παράγραφος (I.B.): Μόλυνση & Ρύπανση (αποτελέσματα)

1) Αλλοίωση της βιοποικιλότητας: «σπάσιμο» της αλυσίδας της ζωής.

2) Απειλή για τη σωματική (καρδιαγγειακά νοσήματα, καρκίνος, μείωση γονιμότητας κτλ.), αφού η φύση προσφέρει τα απαραίτητα για τη ζωή (οξυγόνο, νερό, τροφή, φάρμακα κτλ.) και την ψυχική υγεία του ανθρώπου (π.χ. άγχος, μελαγχολία), καθώς η φυσική ομορφιά και αρμονία προσφέρει ηρεμία και γαλήνη στον άνθρωπο.

3) Υποβάθμιση του πολιτισμού (στο περιβάλλον οφείλει ο άνθρωπος πολιτισμός τη δημιουργία των θρησκειών, των επιστημών, των τεχνών κτλ.).

4^η παράγραφος (I.Γ.): Εξάντληση πρώτων υλών και φυσικών πόρων

1) Ύφεση: η βιομηχανική ανάπτυξη βασίζεται στις φυσικές πλουτοπαραγωγικές πηγές.

2) Επισιτιστική κρίση: το περιβάλλον δεν μπορεί πλέον να καλύψει τις ανάγκες του αυξανόμενου πληθυσμού.

4^η παράγραφος (μεταβατική):

1) Συμπέρασμα: η καταστροφή του περιβάλλοντος είναι μια αυτοκαταστροφική πράξη εκ μέρους του ανθρώπου.

2) Δεδομένο 2: Ο άνθρωπος πολιτισμός αναπτύσσεται ανέκαθεν μέσα στο φυσικό περιβάλλον. Στην πρώτη φάση (ας την ονομάσουμε «προϊστορική») ο άνθρωπος, εξαιτίας των πενιχρών φυσικών του δυνάμεων, δύσκολα επιβιώνει

μέσα στην «αφιλόξενη» φύση. Με την ανάπτυξη ωστόσο της τεχνικής (ας ονομάσουμε τη φάση αγροτική, *agraria*) ο άνθρωπος αρχίζει σταδιακά να αξιοποιεί τις φυσικές δυνάμεις προς όφελός του και να παράγει τεχνικό και πνευματικό πολιτισμό (οικονομία, θρησκεία, επιστήμη, τέχνη κτλ.). Γι' αυτή ακριβώς την προσφορά σέβεται τη φύση και τη θεοποιεί (βλ. ανθρωπομορφισμό της αρχαίας ελληνικής θρησκείας). Αυτή η ισορροπημένη σχέση διασαλεύεται με την είσοδο στη βιομηχανική εποχή (*industria*).

3) Θέση β': η ανθρωπότητα οφείλει να αναθεωρήσει τη στάση της, πριν η κατάσταση γίνει ανεξέλεγκτη.

5^η παράγραφος (II.A.): Τεχνολογία

1) Χρήση εναλλακτικών, ήπιων, ανανεώσιμων μορφών ενέργειας (ηλιακή, αιολική, υδροδυναμική, γεωθερμική κτλ.) → περιορισμός των παρενεργειών του πετρελαίου και της πυρηνικής ενέργειας, επίλυση του ενεργειακού προβλήματος, επιστροφή της ανθρωπότητας στη φυσική ζωή.

2) Αντιρρυπαντική τεχνολογία (ανακύκλωση, βιολογικός καθαρισμός, χώροι υγειονομικής ταφής απορριμμάτων, φίλτρα, καταλύτες κτλ.): περιορισμός της επίδρασης της οικονομικής ανάπτυξης στο περιβάλλον.

6^η παράγραφος (II.B.): Πολιτεία

1) Θεσμικό πλαίσιο: επιβολή αυστηρών προστίμων σε όσους κερδοσκοπούν σε βάρος του περιβάλλοντος, περιορισμός της άναρχης δόμησης, ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, ορισμός προστατευόμενων ζωνών (π.χ. υδροβιότοποι).

2) Αποκέντρωση και περιφερειακή ανάπτυξη: διασπορά των εστιών μόλυνσης και ρύπανσης → το περιβάλλον θα προλάβει να αποκαταστήσει τις ζημιές.

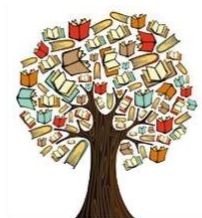
3) Διεθνής συνεργασία: συντονισμός της δράσης με κυβερνήσεις και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, χρηματοδότηση επιστημονικών ερευνών που αφορούν το περιβάλλον και την προστασία του.

7^η παράγραφος (Π.Γ.): Εκπαίδευση

- 1) Ενημέρωση για το οικοσύστημα, τις επιπτώσεις της ανθρώπινης παρέμβασης, τους τρόπους προστασίας κτλ. → κατανόηση της αλληλεξάρτησης του ανθρώπου από τη φύση.
- 2) Βιωματική μάθηση: συμμετοχή σε οικολογικές δράσεις (ανακύκλωση, αναδάσωση, καθαρισμός, πανευρωπαϊκά περιβαλλοντικά προγράμματα κτλ.) → διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης στη νέα γενιά.

8^η παράγραφος (επίλογος):

- 1) Συμπέρασμα: το περιβάλλον είναι το σπίτι μας και οφείλουμε να το προστατεύουμε.
- 2) Αναφορά στον σκοπό: στην προσπάθεια αυτή η νέα γενιά μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ι. ΠΑΣΣΑΣ
Σπουδαστήριο Νεοελληνικής Γλώσσας

Δραγάτη 8, Πλατεία Κοραή, Πειραιάς, τηλ. 693.45.22.273
neoeλληνikiglossa.gr